

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

2020.gada 22.maijā Nr. 1-5/97

Tieslietu ministrija
tm.kanceleja@tm.gov.lv

Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padome
info@lztī.lv

*Par nolēmumu efektīvu izpildi un
nolēmumu izpildes sistēmu*

Tiesībsargs ir saņēmis vairāku privātpersonu iesniegumus, koros tiek izteiktas sūdzības par tiesas nolēmumu izpildes neiespējamību. Personas savos iesniegumos vērs tiesībsarga uzmanību, ka ilgstoši netiek izpildīts tiesas nolēmums par parāda piedziņu, kā rezultātā netiek gūts apmierinājums no tiesas piespriedē. Turklāt vairāki iesniedzēji norāda tiesībsargam uz aspektu, ka, lai gan no zvērināta tiesu izpildītāja puses ir veikti visi iespējamie pasākumi izpildes procesā, tomēr ar to nepietiek, lai nolēmums par parāda piedziņu tiktu izpildīts piedzinēja labā.

Attiecība uz pēdējo tiesībsargs, iepazīstoties ar vienas privātpersonas iesniegumu, konstatēja, ka ar Saeimas Juridiskās komisijas tā laika priekšsēdētāja G.Bērziņa 2017.gada 24.augusta vēstuli tika uzdots Tieslietu ministrijas pastāvīgai darba grupai Civilprocesa likuma grozījumu izstrādei izvērtēt likumu normas un iespēju robežās izstrādāt tiesiskā regulējuma grozījumus, lai rastu efektīvākus tiesību normu "instrumentus" bezatbildīgiem gadījumiem, kad parādnieks ilgstoši izvairās no tiesas sprieduma pildīšanas. Kā secināms no tiesībsarga rīcībā pieejamiem dokumentiem, tad Tieslietu ministrija pēc Saeimas Juridiskās komisijas uzdevuma ir pievērsusi uzmanību šim jautājumam un apspriedusi to pastāvīgās darba grupas grozījumu izstrādei Civilprocesa likumā ietvaros. Tomēr nekādi jauni ierosinājumi Civilprocesa likuma regulējuma uzlabošanā, kas palīdzētu efektīvāk izpildīt tiesas spriedumu, netika virzīti.

Tiesībsargs uzsver, ka atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam "ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā". Lai gan minētajā pantā nav tieši atrunāts, tomēr taisnīgas tiesas jēdziens ietver arī tiesības prasīt, lai valsts nodrošina efektīvu tiesas sprieduma izpildi. Pretējā gadījumā visas pārējās

taisnīgas tiesas garantijas ir bezjēdzīgas, ja persona, kas tiesā “panākusi taisnību”, nevar to īstenot praksē¹.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk arī – ECT) savā judikatūrā ir norādījusi, ka Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6.panta 1.punktā ietvertās “tiesības uz tiesu” garantijas ir izpildītas, ja pieteikuma iesniedzējam ir atļauts vērsties pie tiesu izpildītāja, lai panāktu sprieduma izpildi, un, kur turpmāka nespēja izpildīt spriedumu nav notikusi valsts iestāžu nolaidības vai bezdarbības dēļ². Lai gan dažas sprieduma izpildes aizkavēšanās var attaisnot konkrētos apstākļos, aizkavēšanās nevar būt tāda, kas varētu ietekmēt lietas dalībnieka tiesības uz sprieduma izpildi³. Saprotot to šādā veidā, izpildei jābūt pilnīgai un izsmeļošai, nevis tikai daļējai⁴, un to nevar novērst, padarīt par spēkā neesošu vai nepamatoti atliktu⁵. Nepamatoti ilga kavēšanās sprieduma izpildē var pārkāpt Konvenciju. Šādas kavēšanās pamatotība ir jānosaka, jo īpaši, ņemot vērā izpildes procedūru sarežģītību, prasītāja un kompetento iestāžu rīcību, kā arī tiesas sprieduma apjomu un raksturu⁶. Atbilstoši ECT judikatūrā nostiprinātajam veiksmīgam lietas dalībniekam var būt pienākums veikt noteiktas procesuālās darbības, lai uzsāktu vai paātrinātu sprieduma izpildi. Tomēr kreditora (piedzinēja) sadarbībai nevajadzētu pārsniegt to, kas ir absolūti nepieciešams, un tā jebkurā gadījumā neatbrīvo iestādes no saviem pienākumiem⁷.

Līdz ar to tiesībsargs atzīst, ka, lai konstatētu, ka sprieduma izpilde ir tikusi nepamatoti kavēta, ir jāvērtē katras izpildu lietas individuālie apstākļi un valsts iestāžu, kā arī piedzinēja veiktās darbības sprieduma izpildē.

Vienlaikus Eiropas Cilvēktiesību tiesa izdala tās izpildu lietas, kurās parādnieka statusā ir valsts, no izpildu lietām, kur parādnieks ir privātpersona, jo valsts pienākumu apjoms saskaņā ar Konvenciju mainās atkarībā no parādnieka statusa. ECT ir norādījusi, ka valsts atbildība par sprieduma izpildi pret privātu pusi sniedzas ne tālāk par atbildīgo valsts iestāžu iesaistīšanu izpildes procesā. Vienlaikus, ja iestādēm ir pienākums rīkoties, lai izpildītu spriedumu, un tās to nedara, tad viņu bezdarbība var likt valstij uzņemties atbildību saskaņā ar Konvencijas 6.panta 1.punktu⁸. Gadījumos, kad parādnieks ir privātpersona, valsts iestādei kā valsts varas nesējai ir jārīkojas cītīgi, lai palīdzētu kreditoram izpildīt spriedumu⁹. Tomēr, ja valsts ir veikusi visus likumos paredzētos pasākumus, lai nodrošinātu, ka privātpersona (parādnieks) izpilda nolēmumu, valsti nevar uzskatīt par atbildīgu par parādnieka atteikšanos izpildīt savas saistības¹⁰.

Ievērojot minēto, ECT ir skaidri nodalījusi tās izpildu lietas, kur parādnieka statusā ir valsts un tās, kur parādnieka statusā ir privātpersona. Attiecība uz pēdējām valsts iesaiste sniedzas tiktāl, ciktāl atbildīgā valsts iestāde vai amatpersona uz piedzinēja pieteikuma pamata bez liekas kavēšanās uzsāk izpildu lietvedību un piemēro visus iespējamus piespiedu izpildes līdzekļus, lai panāktu sprieduma izpildi. Tādējādi

¹ Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 141.lpp, 81.punkts. Sk. arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002.gada 7.maija sprieduma lietā “Burdov v. Russia”, pieteikuma Nr.59498/00, 34.punktu un 1997.gada 19.marta sprieduma lietā “Hornsby v. Greece”, pieteikuma Nr.18357/91, 40.punktu.

² Sk. ECT 2002.gada 18.jūnija lēmumu lietā “Shestakov v. Russia”, pieteikums Nr.48757/99.

³ ECT 2002.gada 7.maija sprieduma lietā “Burdov v. Russia”, pieteikuma Nr.59498/00, 35.punkts.

⁴ ECT 2005.gada 31.marta sprieduma lietā “Matheus v. France”, pieteikums Nr.62740/00, 58.punkts.

⁵ ECT 1999.gada 28.jūlija sprieduma lietā “Immobiliare Saffi v. Italy”, pieteikums Nr.22774/93, 74.punkts.

⁶ ECT 2007.gada 15.februāra sprieduma lietā “Raylyan v. Russia”, pieteikums Nr.22000/03, 31.punkts.

⁷ ECT 2009.gada 15.janvāra sprieduma lietā “Burdov v. Russia (No. 2)”, pieteikums Nr.33509/04, 69.punkts.

⁸ ECT 2015.gada 30.jūnija lēmuma par pieņemamību lietā “Sekul v. Croatia”, pieteikums Nr.43569/13, 54.punkts.

⁹ ECT 2005.gada 3.februāra sprieduma lietā “Fociac v. Romania”, pieteikums Nr.2577/02, 70.punkts.

¹⁰ Turpat, 74. un 78.punkts.

gadījumā, ja ar minētajiem pasākumiem nav iespējams izpildīt nolēmumu, valsti nevar saukt pie atbildības par parādnieka atteikšanos izpildīt savas saistības, kam par iemeslu var būt gan parādnieka patieso ienākumu slēpšana, mantas un ienākumu neesība vai tādu ienākumu esība, uz ko atbilstoši likumam nevar vērst piedziņu.

Vienlaikus, lai gan valsts nevar atbildēt par privātpersonas parāda neatmaksāšanu tās maksātspējas dēļ¹¹, tomēr valstij ir pozitīvs pienākums organizēt tādu nolēmumu izpildes sistēmu, kas ir efektīva gan normatīvajā regulējumā, gan piemērošanas praksē un nodrošina nolēmumu izpildi bez liekas kavēšanās¹². Tāpēc valsts atbildība var iestāties, ja izpildes procesā iesaistītās valsts iestādes neizrāda nepieciešamo rūpību vai pat novērš izpildi¹³. Valsts iestāžu veiktajiem pasākumiem izpildes nodrošināšanā ir jābūt atbilstošiem un pietiekamiem šim mērķim, ņemot vērā viņu saistības izpildes jomā, jo tieši viņas ir tās, kas īsteno valsts varu¹⁴.

Līdz ar to valstij ir pienākums gādāt par tādu nolēmumu izpildes sistēmu, kas pēc savas būtības ir efektīva ne tikai normatīvajā regulējumā, bet arī piemērošanas praksē. Turklāt pasākumiem, ar ko tiek nodrošināta piespiedu izpilde, ir jābūt tādiem, kas mērķi par efektīvu sprieduma izpildi padara reāli īstenojamu.

Tiesībsargs atzīst, ka Civilprocesa likumā ietvertā nolēmumu izpildes sistēma ir veidota tā, lai nolēmumu izpildi varētu veikt daudzpusīgi, piemērojot dažādus piespiedu izpildes līdzekļus, tieši parādniekam ir pienākums aktīvi līdzdarboties un informēt par savu materiālo stāvokli, kas neizpildes gadījumā var rezultēties ar sankciju, un, kamēr izpildu lieta atrodas pie tiesu izpildītāja, tikmēr piedziņa ir iespējama un parāda piedziņai nav noilguma. Turklāt likumdevējs ir arī samērojis pasākumus, lai piedziņas rezultātā parādnieka īpašumā tiktu saglabāti sava un ģimenes uzturam nepieciešamie līdzekļi.

Vienlaikus nav strīda, ka pat ar visu pašlaik Civilprocesa likumā ietvērto nolēmumu izpildes instrumentu palīdzību nolēmums par parāda piedziņu var palikt neizpildīts un piedzinējs var nesaņemt sev pienākošos naudas līdzekļus. Turklāt tiesībsargs uzsver, ka it īpaši tas ir attiecināms uz tādām situācijām, kuru pamatā ir Civilprocesa likuma 594.panta pirmās daļas 1. un 2.punktā minētās lietas. Lai gan attiecībā uz uzturlīdzekļu piedziņas lietām nepilngadīgu bērnu uzturam valsts pēdējo gadu laikā ir veikusi vairākus būtiskus uzlabojumus, tomēr, piemēram, lietās, kur tiek piedzīta kompensācija par kaitējumu, kas radīts ar noziedzīgu nodarījumu, joprojām daudzas cietušās personas negūst noziedzīgā nodarījuma rezultātā radīto seko apmierinājumu. Turklāt arī tiesības uz valsts kompensāciju noziedzīgā nodarījumā cietušai personai ir tikai likumā "Par valsts kompensāciju cietušajiem" noteiktajos gadījumos, kas ir cieši saistīti ar personas dzīvību un veselību.

Ievērojot iepriekšminētos apsvērumus, lūdzu **Tieslietu ministriju** kā vadošo valsts pārvaldes iestādi tieslietu nozarē sniegt informāciju par pastāvīgās darba grupas grozījumu izstrādei Civilprocesa likumā ietvaros apspriestajiem priekšlikumiem nolēmumu efektīvākā izpildē, un kādi ir plānotie vai, Jūsaprāt, nepieciešamie pasākumi, kas varētu efektīvizēt nolēmumu izpildi par parāda piedziņu.

¹¹ Sk., piemēram, ECT 2003.gada 27.maija sprieduma lietā "Sanglier v. France", pieteikums Nr.50342/99, 39.punktu.

¹² ECT 2005.gada 7.jūnija sprieduma lietā "Fuklev v. Ukraine", pieteikums Nr.71186/01, 84.punkts. Sk. arī ECT 2009.gada 15.janvāra sprieduma lietā "Burdov v. Russia (No. 2)", pieteikums Nr.33509/04, 70.punktu.

¹³ ECT 2005.gada 7.jūnija sprieduma lietā "Fuklev v. Ukraine", pieteikums Nr.71186/01, 67.punkts.

¹⁴ Sk. ECT 2003.gada 17.jūnija sprieduma lietā "Ruianu v. Romania", pieteikums Nr.34647/97, 66.punktu un 72.-73.punktu.

Savukārt **Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomi** lūdzu sniegt viedokli un apsvērumus, kas būtu tie līdzekļi, ar kuru ieviešanu nolēmumu izpilde par parāda piedziņu varētu tikt padarīta efektīvāka praksē.

Minēto informāciju lūdzu sniegt līdz **2020.gada 1.jūlijam**. Gadījumā, ja Jūsu ieskatā pastāv jebkādi citi šajā jautājumā nozīmīgi apsvērumi, lūdzu uz tiem norādīt atbildes vēstulē.

Ar cieņu
tiesībsarga pilnvarojumā
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas
vadītāja

Ineta Piļāne

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu